

*Голуб В. А.,
аспірант кафедри української філології та журналістики
Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
<https://orcid.org/0009-0009-9863-5066>*

РОЛЬ ХУДОЖНЬОЇ ДЕТАЛІ ЯК ЗАСІБ ТВОРЕННЯ ІМПЛІЦИТНИХ СМИСЛІВ В МАЛІЙ ПРОЗІ Е. ГЕМІНГВЕЯ (НА МАТЕРІАЛІ «КІШКА НА ДОЩІ»)

Анотація. У статті здійснено комплексне дослідження ролі художньої деталі як засобу творення імпліцитних смислів у малій прозі Е. Гемінгвея на матеріалі оповідання «Кішка на дощі». У центрі уваги – поетика підтексту, що реалізується через систему мікроструктурних елементів тексту, зокрема художніх деталей, що функціонують як інтерпретаційні тригери. Обґрунтовано доцільність поєднання герменевтичного підходу з принципами рецептивної естетики для розкриття імпліцитного потенціалу художнього тексту.

Проаналізовано систему ключових деталей, зокрема образ «кішки на дощі», який постає композиційним і смисловим центром твору та формує дзеркальну структуру оповідання. Виявлено, що художні деталі організовані за принципами системності, реплікації та фрактальності, що забезпечує багаторівневу репрезентацію підтексту. Особливу увагу приділено фрактальним зв'язкам водних образів (дощ – калюжа – морська хвиля), які відображають різні масштаби внутрішнього стану героїні та репрезентують її екзистенційну самотність, емоційне виснаження і прагнення до зміни.

Досліджено фрактальну модель «кішка – власник готелю – покоївка», у межах якої варіюється мотив турботи й емоційного контакту, що імпліцитно виявляє внутрішню потребу героїні в теплі та захищеності. Доведено, що художня деталь у прозі Е. Гемінгвея є не лише засобом конкретизації образу, а й універсальним механізмом формування психологічного, філософського та екзистенційного підтексту.

Приділено увагу прийому реплікації як одного з провідних механізмів формування імпліцитного змісту. Реплікація художніх деталей, що реалізується через варіативне повторення образів, мотивів і мікросюжетів, забезпечує ефект смислового нашарування й поступового розгоргання підтексту.

Установлено, що через мінімалістичну систему деталей реалізується принцип «айсберга», який активізує співтворчу діяльність читача та зумовлює багатозначність інтерпретації художнього тексту.

Ключові слова: художня деталь, імпліцитність, підтекст, фрактальність, реплікація, теорія айсберга, Е. Гемінгвей, новела.

Постановка проблеми. Проблема імпліцитності художнього тексту – одна з ключових у сучасному літературознавстві, особливо у контексті аналізу модерністської прози. Новелістика, зокрема у ХХ столітті, демонструє суттєву трансформацію способів художнього вираження: на зміну розгорнутим психологічним описам приходять поетика редукції,

недомовленості та смислової економії. Найпоширеніше ці поетикальні принципи реалізовані у прозі Е. Гемінгвея, основоположника «теорії айсберга». Ось як цей принцип пояснював сам письменник: «...можу сказати, що я завжди намагаюся писати за принципом айсберга. Сім восьмих його перебуває під водою, і лише одна восьма на поверхні. Ви можете пропустити що завгодно з того, що знаєте, і від цього ваш айсберг стане лише міцнішим. Ваші знання залишаються в підводній його частині» [1, с. 689–690]. Е. Гемінгвей створює наративну, психологічну, емоційну, недомовленість, яка формує підтекст твору, адже читач має додумати та реконструювати те, про що автор промовчав, але на що натякнув.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У такій поетиці особливої ваги набувають мікроструктурні елементи тексту, зокрема художня деталь. У «Словнику-довіднику літературознавчих термінів» це поняття трактується як «один із засобів створення образу» [2] і зазначається, що вона нерідко містить підтекст. М. Фока [3], Л. Федоряка та В. Ревенко [4], А. Мартинець [5] розглядають художню деталь як спосіб вираження імпліцитних смислів, оскільки вона концентрує прихований смисл, натякає на глибинне значення явища і дає змогу читачеві відновити недомовлене. У цьому контексті художню деталь варто трактувати як своєрідний авторський сигнал, що вказує на глибинний смисл, а не просто конкретизує образ.

Прозу Е. Гемінгвея досить детально в українському літературознавстві розглянув й описав її художні особливості Н. Чикирис [6]. Засоби вираження імпліцитних смислів в оповіданнях Е. Гемінгвея, зокрема у творі «Кішка на дощі», були предметом наукових розвідок Г. Клочка та М. Фоки [7], Л. Федоряки та В. Ревенко [4]. Г. Клочек та М. Фока запропонували метод повільного читання, у процесі якого досліджували механізми розкодування підтексту. Вони розкрили підтекстові послони автора: драму сімейного щастя, внутрішні переживання американки, нещасливої у шлюбі. Л. Федоряка та В. Ревенко присвятили свою працю імпліцитній деталі.

Розкодування творів, побудованих за принципом «айсберга», потребує специфічних підходів і методологій. Уважаємо, що оптимальним підходом до вивчення імпліцитного потенціалу художньої деталі є поєднання принципів герменевтики та рецептивної естетики. У розкритті смислового навантаження художньої деталі в новелі Е. Гемінгвея «Кішка на дощі», на наш погляд, ефективним буде поєднання мікроаналізу із принципом системності.

У межах рецептивної естетики деталь можна розглядати як «порожнє місце» або інтерпретаційний вузол, що потребує

активного залучення читача. У такий спосіб вона виступає посередником між текстом і реципієнтом, забезпечуючи динамічну взаємодію між ними. У цій статті пропонується розглядати художню деталь як інтерпретаційний тригер – мінімальну текстову одиницю, що запускає процес конструювання імпліцитного смислу, а також досліджується фрактальна повторюваність деталі, що генерує і поглиблює підтекст.

Постановка завдання. Мета нашої студії – вивчити роль художньої деталі як засобу творення імпліцитних смислів в новелі Е. Гемінгвея «Кішка на дощі», з'ясувати роль деталі як інтерпретаційного тригера, що запускає процес смислотворення у свідомості читача, а також осмислити функціональність деталі в контексті системного підходу як чинника композиції.

Виклад основного матеріалу. У новелі Е. Гемінгвея «Кішка на дощі» імпліцитність породжує цілісна система деталей, ключовим (композиційним і смисловим стрижнем) у якій є центральний образ «кішки на дощі». Цей образ формує дзеркальну композицію, що підкреслює паралель між головною героїнею й промислою та самотньою твариною. Дж. Гагopian у своїй праці, присвяченій осмисленню композиції новели «Кішка під дощем», виокремив п'ять ключових сцен, які дублюються у творі і створюють ефект дзеркала [8]. Доповнюючи висновки і спостереження науковця, зауважимо, що усі ці сцени, як і ключові в них деталі, мають безпосередній смисловий і структурний зв'язок із ключовим образом – «кішки на дощі». Уважаємо, що вони створюють ефект фрактальності – повторюються, у різних масштабах генеруючи одну й ту саму ідею – ідею тотальної самотності. Тобто усі інші деталі пов'язані із цим ключовим образом, вони розширюють і поглиблюють психологічний, емоційний і філософський підтекст твору.

Цей образ набуває властивостей символу й, відповідно, багатовимірності трактування. Образ «кішки на дощі» має екзистенційний, психологічний і філософський аспекти. Він виражає ідею екзистенційної самотності людини, котра ніби перебуває серед інших людей, проте відчувається відчуженою, безпритульною, у зоні духовної ізоляції. Дощ підкреслює холодність і ворожість середовища, дискомфорт, який проявляється і на фізичному, і на ментальному рівні.

Цей образ стає ключовим композиційним стрижнем, який формує дзеркальну композицію: безпритульна кішка на вулиці під дощем і молода одружена жінка, яка відчувається самотньою в шлюбі, у світі й, що найголовніше, чужою самій собі.

У творі можна виділити кілька груп художніх деталей. З точки зору зображально-виражальної функції, у творі є деталі просторові, погоди, опису кішки й портретних характеристик жінки. З точки зору організації сюжету, є ключові деталі, які ретранслюють головний конфлікт у творі – імпліцитно виражена відчуженість чоловіка і дружини. Окремо варто виділити деталі, які формують психологічний підтекст, адже прямі психологічні характеристики героїв та й загалом психологічної атмосфери відсутні. Розглянемо їх детальніше в контексті оцінки системності різних художніх рівнів вираження авторських смислів.

Події в оповіданні відбуваються в готелі, що знаходиться в чужому місті. Так автор від перших рядків формує відчуття транзитності, відчуженості та самотності людини, причому самотності оксюморонної, адже герої перебувають серед інших людей, але залишаються відокремленими, бо немає ні національного, ні культурного, ні ментального, ні духовного

зв'язку. Опис простору готелю мінімалістичний, але достатній для вираження атмосфери ізоляції. Номер, у якому знаходяться герої, – це обмежений, замкнений простір: він на другому поверсі, куди ведуть сходи, на яких вони ніколи нікого не зустрічають, бо лише вдих у цьому місці. Таким постає й кімнатка власника: «напівтемна кімнатка», у якій він сидить у глибині за столом. Психологічна замкненість увиразнюється параллельно із зовнішнім світом, який відкривається мешканцям із вікна: вони бачать парк, пам'ятник героя війни (знову-таки відсутні живі люди), великі пальми і зелені лави в парку, іноді в парку був художник з мольбертом.

Додається і відчуття абсолютної самотності через просторові деталі: американка, коли виходить під дощ, щоб забрати кішку, проходить через «безлюдну площу» [9, с. 89], по якій проходить самотній «чоловік у гумовому плащі» [9, с. 89]. Письменник використовує прийом реплікації, нашаровуючи образи, яким співзвучні з центральним образом самотньої кішки під дощем: самотні туристи-американці, бо знаходяться в чужій країні, самотній перехожий, самотній власник готелю (автор вказує на те, що він «старий» [9, с. 89], тож немає поруч дітей і дружини), покоївка з парасолькою. При цьому цей психологічний підтекст набуває екзистенційного виміру: люди самотні серед інших людей.

Функцію створення психологічного, емоційного та екзистенційного підтексту виконує в оповіданні ключова погодна деталь – дощ. Вона не лише описує зовнішні обставини (холод, похмурість, безбарвність), але й виконує функцію символу. Зауважимо, що у творі цю деталь погоди доповнює деталь пейзажу. У їхньому поєднанні формується більш широке імпліцитне поле смислів: «Ішов дощ. З пальм капотіло. На посипаних жорсткою доріжках стояли калюжі. Морська хвиля довгою смугою котилася на берег і розбивалася, тоді відпливала назад і знову накочувала довгою смугою й розбивалося, а дощ йшов, не вшухаючи» [9, с. 88]. Маємо справу з фракталізацією художніх деталей, що свідчить про їх художню значимість у вираженні підтексту: дощ – калюжа – морська хвиля. Вони репрезентують різні рівні однієї смислової моделі.

К. Бейкер, дослідник ранньої творчості Е. Гемінгвея, зазначав, що дощ у письменника один із негативно маркованих образів. Він часто асоціюється зі страхом і смертю [10], екзистенційною самотністю, тривожністю і втратою контролю. У «Кішці на дощі» цей образ символізує монотонність людського буття, самотність головної героїні, передає її емоційну пригніченість. Фактично він виступає зовнішнім еквівалентом психологічного стану героїні: вона перебуває в апатії, відчуває емоційну порожнечу через холодність чоловіка.

Дощ стає символом психологічної замкненості й неможливості контакту зі світом. Це тригер її дискомфорту фізичного й психологічного: дощова погода за вікном робить зовнішній світ чужим, холодним і необжитим. Порушує його тільки кішка – символ дому, тепла, лагідності, емоційного відгуку, – господар готелю й покоївка, які емоційно реагують на бажання жінки забрати тварину, дбають про неї, на відміну від холодного чоловіка на ім'я Джордж.

Якщо розглядати цей образ у фрактальній зв'язці з іншими водними образами (калюжа, морська хвиля), то формується не тільки нова проєкція внутрішнього стану героїні, але й виникає філософсько-екзистенційний вимір цих деталей. Дощ – це деталь, яка охоплює увесь простір твору і створює загальний

емоційний фон. Вона символізує тотальну ізоляцію та пригніченість. Калюжа – це не тільки деталь опису погоди, але й образ-символ, який імпліцитно виражає накопичення психологічного відчуття самотності та пригнічення в головної героїні. Динаміка дощу (емоції героїнею проживаються) змінюється образом калюжі (накопичення, застій), що говорить про переповненість, неможливість справитися з емоційним виснаженням.

Морська хвиля одночасно продовжує цю лінію і набуває масштабнішого смислового виміру. Море в Е. Гемінгвея – це екзистенційний простір, у якому людина стикається з власною сутністю, долає страх і визначає свою гідність [10]. У новелі «Кішка на дощі» образ морської хвилі доповнює відчуття монотонності життя, яке створює образ дощу. Разом з тим з'являється нове смислове поле: морська хвиля – це зусилля людини, які вона спрямовує на те, щоб вирватися з рутини, звільнитися, відчувати насолоду життям і своїми можливостями. Проте хвиля накопчується на берег (непоруйну твердиня) і відкочується: людина бореться з холодністю оточення, прагне вирватися з замкненого кола одноманітності, але програє.

Фракталізація художніх деталей у цьому випадку спрямована на те, щоб примусити читача подивитися на ключову проблему емоційної відчуженості масштабніше, не на рівні однієї людини чи проблеми в межах шлюбу, а на рівні екзистенційної трагедії сучасної людини, котра страждає від емоційної холодності оточення, що зрештою переростає в безвихідь, яка обертається саморуйнуванням.

Ключовий образ-символ твору – кішка. Цей образ є фракталом головної героїні, адже їх поєднують однакові екзистенційні та психологічні характеристики. На експліцитному рівні цей образ постає як об'єкт співчуття, однак на імпліцитному рівні ця художня деталь переростає в символ і втілює потребу головної героїні в теплі, турботі та стабільності. Її бажання врятувати кішку – непрямодемонстроване прагнення близькості й об'єктивація відчуття тотальної самотності й незахищеності.

Про це свідчать дві промовисті деталі (експліцитна та психологічна), які створюють ефект дзеркала: кішка сиділа під столом і «намагалася зібгатися у клубочок, щоб на неї не капало» [9, с. 88], і жінка, повертаючись у готель після невдалої спроби порятувати кішку, побачила старого радгоне і відчула, як «щось у ній наче стислося в маленький тугий клубок» [9, с. 90]. Отож, американка – це імпліцитна репрезентація бездомної кішки під дощем соціальної байдужості, холоду, монотонності буття.

Образи покоївки та господаря готеля – фракталі-ерзаци цього символу. Вони демонструють турботу та розуміння бажання американки, проте вони залишається чужими (не рідні люди), чужинцями (представники іншої національності) і їхню чуйність легко пояснити прагненням забезпечити максимальний комфорт мешканцям, адже від цього залежить їхні статки. Старий господар подобався американці тим, що «уважно вислуховує усі нарікання» [9, с. 89], йому властива «спокойна гідність» [9, с. 89], подобалося його «бажання прислужитися їй» [9, с. 89]. Коли вона проходила повз нього, ідучи з вулиці в супроводі покоївки, то «почувала себе зовсім маленькою і водночас по-справжньому значною» [9, с. 90]. Тож на якийсь час радгоне дарує їй відчуття захищеності, співчуття, він ніби емоційно проникається її бажанням захистити кицю, тобто своє «я».

Кішка під дощем стає індикатором психологічної відстороненості чоловіка й жінки – героїв оповідання. Героїня висловлює не тільки намір врятувати кішку, але й діє, її чоловік Джордж проявляє діяльність тільки на комунікативному рівні («То, може, я піду» [9, с. 89]). Модальне дієслово «може», яке стало художньою деталлю вираження психологічного підтексту, свідчить про його емоційну відстороненість, небажання діяти. Це підкреслює й те, як чоловік називає кішку: жінка говорить про неї «киця» [9, с. 89], «бідолашна киця» [9, с. 89], а чоловік – «кицька» [9, с. 90]. Його короткі репліки, жести («відкинувся зручно на подушки», «продовжив читати») свідчать про його байдужість, емоційну холодність. Так само він відповідає й на питання жінки щодо зміни в її зовнішності: «мені подобається так, як є» [9, с. 89], «он як» [9, с. 90]. Він ніби відбуває певний час, обумовлений правилами хорошого тону для обміну репліками, проте на рівні жестів відсторонюється від дружини, ховаючись за книгою.

Психологічна несумісність і відстороненість подружжя автор підкреслює через протиставлення двох деталей: вікна, у яке дивиться героїня, і книги, що читає Джордж. Вона прагне справжніх почуттів, контакту з реальним світом, хай і холодним. Він ховається від самотності у вигаданому світі книжкових історій. Ці деталі вказують на імпліцитний конфлікт між потребою героїні в близькості й емоційній холодності чоловіка.

Письменник використовує кілька деталей, які на імпліцитному рівні повідомляють про внутрішній конфлікт головної героїні. Вона страждає від одноманітності в шлюбі, втрати духовної єдності з чоловіком, від відсутності любові у шлюбі. Жінка прагне і відчувати любов до себе, і дарувати її іншим. Це цілком природне почуття, яке зближує її з кішкою, яка втілює ідею домашнього затишку, тепла, безумовної любові й ніжності.

Жінка через кризу в шлюбі переживає ще й кризу своєї ідентичності. Художні деталі (оцінка нею своєї зовнішності) імпліцитно вказують на незадоволення і неприйняття жінкою самої себе. У неї насамперед відсутня любов до себе, а точніше, вона прагне відродити (проявити) свою жіночність через зовнішні атрибути. Героїня, сидячи перед дзеркалом, міркує про те, щоб відпустити довше волосся, яке можна «гладенько й туго зачесати [...] назад і стягти їх у великий вузол на потилиці, щоб відчувати його» [9, с. 90]. Ця деталь вказує на енергетичне спустошення американки, адже відомо, що довге волосся – це давній містичний атрибут зв'язку жінки із Всесвітом. Її коротка хлоп'яча зачіска – це відтята жіночність, драма розриву й відчуження від своєї природи.

Жінка прагне повернути собі свою природність: коси, власний дім, стіл, столове срібло, свічки, весну... і кицю на колінах, яку вона могла би гладити. У цих деталях мрії головної героїні автор підтекстово реконструює її життєву драму: кочовий спосіб життя (готель замість дому), незахищеність, відсутність стабільності, соціальних перспектив, тиші та спокою, яке необхідні для ресурсності жінки. Кішка в цьому випадку – ерзац сімейного гніздечка й родинного тепла, сурогат її ідентичності. Героїня у фіналі твору говорить: «Коли вже не можна відпустити коси чи якось розважитися, то хоч кішку можна» [9, с. 91]. Те, що в фіналі вона таки отримує плямисту кицю, говорить, що тимчасово цей внутрішній конфлікт притлумлено, але не вирішено.

Висновки. У новелі Е. Гемінгвея «Кішка на дощі» письменник створює своєрідний ланцюг з деталей, які формують єдину

смыслову систему твору. Фракталізація деталей формує потужний імпліцитний простір твору. Автор завдяки цьому переводить увагу читача з оцінки внутрішнього конфлікту героїні, її імпліцитно вираженого конфлікту з чоловіком на екзистенційно-філософський рівень прочитання підтексту твору. Ідеться про тотальну самотність сучасної людини, втрату нею своєї ідентичності, духовної безпритульності. Композиційний принцип дзеркала, який також реалізований завдяки художнім деталям, дозволяє побачити глибину драми втрати уміння любити себе, навколишній світ, одне одного. Однією з важливих особливостей поезики Е. Гемінгвея є те, що деталі продовжують працювати навіть після завершення тексту. Читач осмислює їх, співвідносить між собою, реконструює прихований зміст. Це явище можна назвати семантичною інерцією: зміст не зникає разом із текстом, а продовжує розгортатися у свідомості реципієнта.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленні осмислення художньої деталі як фрактально організованої системи, що відтворює зміст на різних рівнях тексту. Перспективним є вивчення взаємодії фрактальності й прийому реплікації, за якого повторювані деталі варіюються, утворюючи мережу імпліцитних значень. Доцільним є також розширення аналізу на інші твори Е. Гемінгвея та модерністську прозу загалом із метою виявлення типологічних закономірностей функціонування деталей. Важливим напрямом є рецептивний аспект – дослідження того, як читач інтерпретує репліковані й фрактально пов'язані образи у процесі смислотворення.

Література:

1. Хемінгвей Е. Твори : у 4 т. К. : Дніпро, 1981. Т. 4. 718 с.
2. Словник-довідник літературознавчих термінів / уклад. : О. В. Бобир, В. Й. Буденний, О. Б. Мамчич, Н. П. Нікітіна ; за ред. О. В. Бобири. Чернівці : ФОП Лозовий В. М., 2016. 136 с.
3. Фока М. Поетика підтексту як літературознавча проблема. *Південний архів (Філологічні науки)*. 2019. № 78. С. 97–101. <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2019-78-19>
4. Fedoriaka L., Revenko V. Implicit detail in E. Hemingway's stories: origin, essence, role. *Literary discourse: theoretical and practical aspects*. Riga : Baltija Publishing, 2020. P. 83–112. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-009-4>
5. Мартинець А. М. Художня деталь як засіб творення національного колориту в романі Вальтера Скотта «Айвенго». *Іноземна філологія*. 2014. № 126 (1). С. 265–273.
6. Чикирис Н. В. Творчість Ернеста Хемінгвея в українському літературному процесі ХХ століття (рецепція і типологія) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.05. Тернопіль : Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, 2005. 20 с.
7. Klochek H. D., Foka M. V. Slow reading as a method for revealing implicit meanings in the literary work: E. Hemingway's short story "Cat in the Rain". *Alfred Nobel University Journal of Philology*. 2023. Vol. 2 (26/1). P. 76–87. <http://doi.org/10.32342/2523-4463-2023-2-26/1-6>
8. Hagopian J. V. Symmetry in "Cat in the Rain". *College English*. 1962. Vol. 24, No. 3. P. 220–222.
9. Хемінгвей Е. Твори : у 4 т. К. : Дніпро, 1979. Т. 1. 716 с.
10. Baker C. Hemingway: The writer as artist. Princeton : Princeton University Press, 1963. 355 p.

Holub V. The Role of Artistic Detail As a Means of Generating Implicit Meanings in the Short Prose of E. Hemingway (Based on "Cat in the Rain")

Summary. The paper provides a comprehensive study of the role of artistic detail as a means of creating implicit meanings in Ernest Hemingway's short prose, based on the short story "Cat in the Rain". The focus is on the poetics of subtext, realized through a system of microstructural textual elements, specifically artistic details that function as interpretative triggers. The study substantiates the expediency of combining a hermeneutic approach with the principles of receptive aesthetics to reveal the implicit potential of the literary text.

The system of key details is analyzed, particularly the image of the "cat in the rain", which emerges as the compositional and semantic center of the work and forms the story's mirror structure. It is established that artistic details are organized according to the principles of systematicity, replication, and fractality, providing a multi-layered representation of the subtext. Particular attention is paid to the fractal connections of water imagery (rain – puddle – sea wave), which reflect different scales of the protagonist's internal state and represent her existential loneliness, emotional exhaustion, and longing for change.

The study also examines the "cat – hotel owner – maid" fractal model, within which the motif of care and emotional contact varies, implicitly revealing the protagonist's inner need for warmth and security. It is proved that in Hemingway's prose, the artistic detail is not only a means of objectifying an image but also a universal mechanism for forming psychological, philosophical, and existential subtext.

Attention is paid to the technique of replication as one of the leading mechanisms for forming implicit content. The replication of artistic details, realized through the variational repetition of images, motifs, and micro-plots, ensures the effect of semantic layering and the gradual unfolding of the subtext. It is established that through a minimalistic system of details, the "iceberg theory" is implemented, which activates the reader's co-creative activity and determines the polysemy of the literary text's interpretation.

Key words: artistic detail, implicitness, subtext, fractality, replication, iceberg theory, E. Hemingway, short story.

Дата першого надходження статті до видання: 24.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 26.05.2026